

49

OCTAVIAN ILIESCU

O MONEDA NEEMISA: 200 LEI 1935

BUCURESTI

1975

II 608241

Octavian Iliescu
5 II 1976 (bu)

de OCTAVIAN ILIESCU

În ultima vreme, se manifestă tot mai intens preocupări pentru colecționarea și studierea monedelor moderne românești, bătute de la înființarea sistemului monetar național în 1867¹ și pînă în zilele noastre. Paginile acestei publicații au fost de altfel larg deschise contribuțiilor ce se înscriu pe linia acestor preocupări².

În 1974, a apărut în străinătate o monografie consacrată monedelor românești din ultima sută de ani³. Lucrarea, bine documentată și bogat ilustrată, cuprinde descrierea nu numai a tuturor monedelor românești legal emise, de la 1867 la 1966, ci și a probelor monetare datînd din aceeași perioadă. Între probe (*coin pattern*), figurează și o piesă de 200 lei argint, cu milesimul 1935, identică sub raportul tipurilor cu moneda de 250 lei argint, 1935, (aceasta din urmă emisă legal în monetăria de la București), de care se deosebește numai prin lipsa liniei sinusoidale de pe muchea zimțată⁴. Căutînd să explice rostul baterii acestei probe, autorul presupune că la început s-a intenționat să se emită o monedă de 200 lei, dar ulterior, valoarea ei nominală a fost majorată la 250 lei⁵.

De curînd, am primit o scrisoare de la o firmă din Roma, care ne cerea lămuriri cu privire la o monedă de 200 lei de argint, provenind dintr-o veche colecție numismatică⁶. Moneda, a cărei reproducere fotografică era anexată (fig. 1), are 29,5 mm diametru și cîntărește 13,51 g; ca tip, este identică celei mai sus amintite⁷. Explicația baterii acestei monede va face obiectul rîndurilor de mai jos.

Examinînd legislația monetară din trecut, se constată că prin legea pentru reglementarea emisiunilor de monedă națională, din 23 februarie 1935⁸, se stabilea un plan vast de emiter a monedei naționale, spre a se face față nevoilor vieții economice. Art. 1 al acestei legi preconiza baterea unor piese în valoare nominală de la 0,25 la 200 lei, fixîndu-se pentru fiecare caracteristicile tehnice: metal, titlu, diametru, greutate. Cele mai mari valori nominale erau reprezentate de piesele de 100 lei AR, 24 mm 6,50 g, titlu 830‰ argint și 170‰ cupru, din care urma să se bată 18 000 000 bucăți, și 200 lei AR, 29 mm 13,5 g, titlu 830‰ argint și 170‰ cupru, din care urma să se bată 5 000 000 bucăți.

Pe baza dispozițiilor acestei legi, s-a executat pentru început macheta piesei de 200 lei⁹ și s-au comandat în străinătate¹⁰ primele exemplare ale acestei monede, cu caracteristicile prescrise ; diametru, greutate, titlu. Nu cunoaștem monetăria care a executat această primă tranșă ; emisiunile imediat anterioare, 100 lei 1932, fuseseră executate de monetăriile de la Paris și Londra¹¹. Faptul că în scrisoarea amintită mai sus, se precizează că moneda de 200 lei 1935 era păstrată într-un plic al monetăriei din Roma (Zecca di Roma), ar putea fi un indiciu asupra locului unde s-a bătut această piesă¹².

La 20 decembrie 1935, are loc inaugurarea Monetăriei Naționale din București¹³, iar în aceeași zi, apare o nouă lege privitoare la emisiunile de

Fig. 1. — Monedă de 200 lei argint, 1935, neemisă.

monedă națională¹⁴. De data aceasta, se prevedea baterea unui număr de 16 750 000 piese de 100 lei AR, 24 mm 6 g, titlu 75% argint și 25% cupru, și 4 500 000 piese de 250 lei AR, 29 mm 13,5 g, titlu 75% argint și 25% cupru¹⁵. Prin urmare, valoarea nominală a acestei ultime piese era ridicată de la 200 la 250 lei, diametrul și greutatea erau menținute neschimbate, dar titlul era redus de la 830% argint și 170% cupru, la 750% respectiv 250% ;

Fig. 2. — Monedă de 250 lei argint, 1935, emisiune legală.

în sfârșit tirajul era de asemenea redus, de la 5 000 000 la 4 500 000 bucăți. Piesa de 100 lei, prevăzută a se bate tot din argint, suferea reduceri și de greutate, nu numai de titlu și tiraj : de la 6,5 la 6 g¹⁶.

Potrivit noilor dispoziții legale, Monetăria Națională își începe activitatea la 1 ianuarie 1936, bătând mai întâi piesele de 250 lei, cu noile caracteristici, și anume în două tranșe¹⁷. Abia la 27 noiembrie 1936, se va trece la baterea monedei de 100 lei, care însă va fi confecționată din nichel și nu din argint¹⁸. Alte emisiuni nu intră în cadrul acestei note.

Cercetarea rostului pe care l-au avut monedele de 200 lei argint, purtând milesimul 1935, ne oferă prilejul de a pune în discuție categoria în care ar trebui să le încadrăm. Nu sînt, firește, emisiuni legale, deoarece, deși au fost bătute în baza unei legi, nu au fost puse efectiv în circulație. Pot fi considerate ca simple

probe monetare ? Aceasta este întrebarea la care urmează să găsim un răspuns acceptabil.

După părerea noastră, prin *probe monetare* ar urma să înțelegem în mod restrictiv — așa cum de altfel, ne obligă să admitem sensul noțiunii *probă* — piesele care au fost bătute pentru încercarea matritelor, spre a fi supuse eventual unei aprobări din partea beneficiarului. În acest caz, probele sînt confecționate de regulă din metale sau aliaje comune, pe oînd moneda legală e din aur sau din argint¹⁹, sau din diverse aliaje, spre alegere, cînd emisiunea legală respectivă e din metal sau aliaje comune. Cu titlu de exemplu, cităm : 20 lei 1868 nichel, 3,50 și 3,37 g ; 10 lei 1870 nichel, 3,00 g (toate din colecția Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România) ; 1 leu 1894, în cupru-nichel și alamă²⁰ ; 12 1/2, 20, 25, 50 și 100 lei 1906, în diverse aliaje²¹ ; 250 lei 1935, în nichel și bronz.

În schimb, monedele bătute în baza dispozițiilor unei legi, cu caracteristicile prescrise de acea lege pentru emisiunile oficiale, dar nepuse în circulație din diverse motive — ca de exemplu 20 lei aur 1868, 50 bani, 1 leu și 2 lei argint 1869, 5 lei argint 1879 sau 200 lei argint 1935 — nu pot fi considerate, după părerea noastră, simple probe monetare. Ele ar trebui înregistrate în altă categorie, aceea a *monedelor neemise*.

S-ar putea adăuga acestor două categorii și o a treia, aceea a monedelor comandate în intenția de a fi emise, dar a căror emiteră nu a fost încă autorizată printr-o dispoziție legală formală. Ele nu depășesc, prin urmare, stadiul de proiecte sau încercări, categorie în care intră, printre altele, următoarele exemple : 20 bani 1876, nichel-cupru-zinc (*alliage Sébillot*)²² ; 5 lei 1921, cupru-nichel, 1 și 2 lei 1922, diverse aliaje²³.

Ultima categorie include jetoanele oficiale, piese cu valoare nominală și însemnele Statului Român, bătute de Monetăria Statului, dar nefiind destinate circulației obișnuite, ci unei întrebuințări particulare. În această categorie, intră piesele de bronz aurit de 1 ban 1883²⁴ și 1888²⁵, distribuite în scop de binefacere, în schimbul unor daruri în bani sau obiecte, cu prilejul unor baluri date la Palat²⁶. Tirajul acestor emisiuni speciale a fost limitat, se pare, la 1000 exemplare²⁷ ; este puțin probabil ca ele să fi fost folosite și în circulația normală, cu valoarea nominală de 1 ban.

În concluzie, monedele moderne românești se încadrează în una din următoarele categorii :

- I. monede emise în mod legal (care au fost puse efectiv în circulație) ;
- II. monede neemise (bătute pe baza unor dispoziții legale, avînd toate caracteristicile unei monede legale, dar care nu au fost puse efectiv în circulație) ;
- III. probe monetare (ale unor monede legal emise, dar din alte metale sau aliaje) ;
- IV. proiecte sau încercări, pentru monede care nu au avut niciodată ființă legală ;
- V. jetoane oficiale.

Această clasificare poate servi la alcătuirea unei colecții sistematice de monede moderne românești.

1 Despre istoria monetară a României moderne, v. Costin C. Kirîţescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*. Editura Academiei. Bucureşti, vol. I, 1964; vol. II, 1967; vol. III, 1971 (cu colaborări parţiale la fiecare volum); Octavian Iliescu și Paul Radovici, *Monedele României*, ms. 1969 (predat în febr. 1969 Băncii Naționale a R. S. România, spre publicare; o copie la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R. S. România).

2 George Buzdugan, Octavian Luchian și Const. C. Oprescu, *Unele constatări în numismatică modernă a României*, în *BSNR* 42—66 (1948—1972) p. 91—94; Mihail Ioniță, *Monedele Statului Român (1867—1972)*, *ibid.*, p. 95—98; v. și contribuțiile din acest volum.

3 Aurelio Rauta, *Modern Romanian Coins 1867—1966* (Asociacion hispano-romana de Salamanca, 11). Madrid, 1974, 167 p., cu ilustrații în alb-negru și în culori.

4 *Ibid.*, p. 153 nr. 54.

5 *Ibid.*

6 Scrisoarea firmei A & B din Roma, datată 9 mai 1974 și adresată autorului acestor rinduri de către dl. Bartoli, administratorul firmei.

7 Aurelio Rauta, *op. cit.*, p. 153 nr. 54.

8 Legea nr. 15, promulgată cu decretul nr. 391 din 22 febr. 1935 și publicată în *Monitorul Oficial* nr. 46 din 23 febr. 1935.

9 Operă a artistului acad. I. Jalea.

10 Monetăria Națională (azi Monetăria Statului) din București a fost inaugurată abia la 20 dec. 1935 și a început să lucreze efectiv abia la 1 ianuarie 1936; v. în acest sens ing. Nicolae Șt. Mihăilescu, *Cîteva date asupra monetei metalice românești*, în vol. *Monetăria Națională. Zece ani de activitate 1935—1945*, București, 1945, p. 24; idem, *Activitatea Monetăriei Naționale*, *ibid.*, p. 65.

11 Ing. Nicolae Șt. Mihăilescu, *Cîteva date...*, *loc. cit.*, p. 19.

12 Cercetarea arhivei Ministerului Finanțelor ar putea duce la stabilirea monetăriei care a bătut aceste piese.

13 Ing. Nicolae Șt. Mihăilescu, *Cîteva date...*, *loc. cit.*, p. 24.

14 Legea nr. 141 pentru modificarea art. 1 din legea pentru reglementarea emisiunilor de monedă națională din 23 februarie 1935, promulgată cu decretul nr. 2904 din 19 decembrie 1935 și publicată în *Monitorul Oficial* nr. 293 din 20 decembrie 1935.

15 *Ibid.*

16 *Ibid.*

17 Ing. Nicolae Șt. Mihăilescu, *Activitatea Monetăriei Naționale*, *loc. cit.*, p. 70: de la 1 la 31 martie și de la 21 aprilie la 15 mai 1936.

18 *Ibid.*, p. 71.

19 Se cunoaște totuși un caz, anterior perioadei de care ne ocupăm, cînd probele unor monede care urmau să fie bătute din aliaje comune au fost confecționate dintr-un metal prețios; este cazul monedelor de bronz de o para/trei denghi și două parale/trei copeici, 1773, bătute la Sadagura, ale căror probe au fost executate tot acolo, dar din argint (și cu unele elemente ornamentale în plus), spre a fi prezentate sub această înfățișare, spre aprobare, împărătesei Ecaterina a II-a.

20 Aurelio Rauta, *op. cit.*, p. 140 nr. 17—18.

21 *Ibid.*, p. 143—144 nr. 27—30, 33.

22 *Ibid.*, p. 139 nr. 15.

23 *Ibid.*, p. 149 nr. 44 și 150—151 nr. 45—48.

24 *Ibid.*, p. 57 nr. 27. Un exemplar al acestui jeton a făcut parte din colecția ing. Const. G. Urziceanu, fost membru de onoare al Societății noastre; de la acesta, a intrat, în 1945, în colecția Muzeului organizat în acel an de către Monetăria Națională.

25 Aurelio Rauta, *op. cit.*, p. 57 nr. 27 a.

26 Mihail Gr. Romașcanu, *Monetele regelui Carol I*, Cartea Românească, București, 1932, p. 43 nota 1; Aurelio Rauta, *op. cit.*, p. 57 nr. 27.

27 Aurelio Rauta, *op. cit.*, p. 57 nr. 27. Un număr de 20 bucăți din „moneta de aramă poleită de 1 ban” au fost trimise la 10 iunie 1888 de către direcția Monetăriei Statului pentru colecția Academiei Române; v. *Arcele Academiei Române*, Partea Administrativă, Seria a II-a 11 (1888—1889) p. 2.

UNE MONNAIE NON-ÉMISE : 200 LEI 1935

RÉSUMÉ

L'auteur présente une monnaie d'argent de 200 lei, 1935, frappée en vertu de la loi du 23 février 1935, mais qui n'a pas été officiellement émise, sa valeur nominale étant portée à 250 lei par la loi du 20 décembre 1935 ; c'est uniquement cette dernière pièce qui a été mise en circulation et représente par conséquent l'émission légale. On propose ensuite une classification des monnaies modernes roumaines, à savoir : I. monnaies légalement émises ; II. monnaies non-émises ; III, épreuves monétaires ; IV. projets ou essais et V. jetons officiels.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. — Pièce de monnaie de 200 lei argent, 1935, non-émise.

Fig. 2. — Pièce de monnaie de 250 lei argent, 1935, émission légale.